

Banke i gospodarski rast

Bardak, Hanja

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:885046>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-13**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

HANJA BARDAK

BANKE I GOSPODARSKI RAST

Završni rad

Pula, 27.lipanj 2017.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

HANJA BARDAK

BANKE I GOSPODARSKI RAST

Završni rad

JMBAG: 0145023264, izvanredna studentica

Studijski smjer: Poslovna ekonomija - turizam

Predmet: Monetarna ekonomija

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Ekonomija

Znanstvena grana: Financije

Mentor: Izv. prof. dr. sc. Manuel Benazić

Pula, 27.lipanj 2017.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Hanja Bardak, kandidat za prvostupnicu, poslovne ekonomije - Turizam, ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, 27.06. 2017 godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, Hanja Bardak dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom Banke i gospodarski rast, koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 27.06.2017

Potpis

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. BANKE I FINANCIJSKO POSREDOVANJE.....	2
2.1. Banke kao dio financijskog sustava	3
2.2. Djelatnost i funkcije banaka	4
2.3. Regulacija banaka	10
3. PRIVREDNI RAZVOJ I MODELI RASTA	16
3.1. Pojam, teorija i politika privrednog razvoja	16
3.2. Gospodarska stabilnost i razvoj	18
3.3. Modeli rasta	21
4. ODNOS BANAKA I GOSPODARSKOG RASTA	24
4.1. Monetarna politika i gospodarska stabilnost.....	24
4.2. Novac i gospodarska aktivnost	26
4.3. Ekonomsko i monetarno značenje kredita.....	28
4.4. Multiplikacija depozita i kreditna ekspanzija	29
5. ZAKLJUČAK	31
POPIS LITERATURE	32
POPIS ILUSTRACIJA	34
SAŽETAK.....	326
SUMMARY.....	37

1. UVOD

Svrha rada je prikazati analizu ekonomskih teorija, utjecaj monetarne i fiskalne politike, te najvažnije bankarske poslove.

Cilj rada je usmjeren na upoznavanje sa modelima rasta, instrumentima monetarne politike, te istraživanje funkcija poslovnih banaka i regulacije koje utječu na gospodarstvo. Poslovne banke predstavljaju izrazito važnog financijskog posrednika pružajući razne usluge društvu u cjelini. U većini slučajeva banke imaju više imovine (sredstava) od bilo koje druge financijske institucije, ponekad i više od središnjih banaka. Osim brojnih funkcija koje obavljaju, poslovne banke su izrazito važne jer omogućavaju razvoj neke zemlje. Iz perspektive realnog sektora, one doprinose, investicijama, zapošljavanju, a samim time i gospodarskom rastu.

Preuzimanjem kreditne obveze omogućava se rast kreditnog potencijala zbog kojeg banke mogu nastaviti preusmjeravati kredite prema tom istom gospodarstvu. Jačanje kreditnog potencijala utječe na povećanu kreditnu aktivnost prema realnom sektoru čiji je krajnji cilj rast bruto domaćeg proizvoda (BDP-a), pa je prema tome bankarsko poslovanje općekorisno u poboljšavanju životnog standarda neke zemlje.

Konceptualno rad je podijeljen u pet cjelina. Nakon uvodnog dijela, slijedi dio koji nosi naslov „Banke i financijsko posredovanje“, u kojem se detaljno analizira djelatnost i funkcija banaka, njihova uloga u financijskom sustavu te njihova regulacija. Nakon toga slijedi dio koji analizira privredni razvoj i modele rasta, a u kojem se zasebno analizira i gospodarska stabilnost i razvoj. Treći dio predstavlja središnji dio rada budući da detaljno analizira odnos banaka i gospodarskog rasta što je i sama tema ovog rada. U tom dijelu zasebno se analiziraju teme kao što su: monetarna politika i gospodarska stabilnost, novac i gospodarska aktivnost, ekonomsko i monetarno značenje kredita te multiplikacija depozita i kreditna ekspanzija. Posljednji dio, donosi zaključna razmatranja s obzirom na postavljenu hipotezu i ciljeve.

Znanstvene metode koje su se koristile prilikom izrade rada su: povijesna metoda, metoda komparacije, metoda analize, i metoda nabiranja. Primjenom znanstvenih metoda, doći ćemo do zaključka o važnosti uloge banaka kroz povijest, te njihova uloga u održavanju stabilnosti gospodarskog sustava.

2. BANKE I FINANCIJSKO POSREDOVANJE

Zdravo i vitalno gospodarstvo podrazumijeva takav financijski sustav koji prenosi sredstva od ljudi koji štede do onih koji imaju priliku ostvariti produktivnu investiciju. Financijski sustavi diljem svijeta izrazito su složeni po svojoj strukturi i načinu funkcioniranja te uključuju različite vrste financijskih institucija.¹

Budući da se pojam "financijske institucije" odnosi na sva ona poduzeća koja sudjeluju u financijskim transakcijama taj pojam izrazito je širok te temeljito analiziran u stručnoj literaturi. S obzirom na obujam i potrebe ovoga rada, financijske institucije je dovoljno promatrati kao financijske posrednike, što one u većini slučajeva i jesu. Prema tome, financijsko posredovanje moguće je definirati kao proces transformacije financijskih sredstava od štediša do investitora.²

Općenito govoreći, za banku možemo reći da omogućuje upravljanje novcem. Banka nabavlja sredstva, dio prikupljenih sredstava koristi a dio daje klijentima. „Banku definiramo kao najvažniju jedinicu za transfere odluka monetarne politike na ostale sudionike u ekonomiji.“³

Detaljnija analiza njezine djelatnosti i funkcije te regulacije poslovanja biti će iznesena nešto kasnije u tekstu. Prije toga biti će analizirana uloga banaka u financijskom sustavu.

2.1. Banke kao dio financijskog sustava

Već je prije u tekstu rečeno kako se svi financijski sustavi sastoje od različitih financijskih institucija koje prenose sredstva od ljudi koji štede do onih koji imaju priliku ostvariti produktivnu investiciju. Jedan od najčešćih načina prenošenja tih sredstava je proces neizravnog financiranja korištenjem financijskih posrednika. Financijske posrednike moguće je svrstati u tri kategorije: depozitne institucije,

¹ Mishkin, F. S., Ekonomija novca, bankarstva i financijskih institucija, Mate, Zagreb, 2010., str. 181.

² Miller, R. L., VanHoose, D. D., Moderni novac i bankarstvo, Mate, Zagreb, 1997., str. 91.

³ Vidaković, N., Monetarno-kreditna analiza, Zagreb, 2016., str. 85.

ugovorne štedne institucije i investicijske posrednike. Kao najvažniji financijski posrednici, banke spadaju u prvu skupinu odnosno u depozitne institucije.⁴

Detaljnija analiza djelatnosti i funkcije banaka biti će analizirana nešto kasnije u tekstu.

Prisutnost transakcijskih troškova objašnjava zašto su banke kao financijski posrednici tako važne za financijski sustav. Smanjenje transakcijskih troškova posljedično utječe i na smanjenje rizika kojem su izloženi ulagači. Banke to rade kroz proces koji je poznat kao dijeljenje rizika. Proces dijeljenja rizika uključuje stvaranje i prodaju imovine s rizičnim karakteristikama kako bi se prikupljenim sredstvima kupila druga imovina koja može biti još rizičnija. Niski transakcijski troškovi omogućavaju bankama podjelu rizika uz niske troškove, dok financijski posrednici imaju mogućnost osigurati uslugu likvidnosti svojim klijentima.⁵ Dodatni razlog ili dodatna potreba za bankama u financijskom sustavu krije se i u nejednakosti informacija na financijskom tržištu koje se nazivaju asimetrične informacije.⁶

Asimetrične informacije, su stalno prisutne u cjelokupnoj strukturi banke. Za njih kažemo da su jedan od bitnih problema mikroekonomije. Nedostatak informacije ili krivo donesena odluka menadžmenta negativno utječu na odluke banke, te samim time na odnos banke i klijenata. „S druge strane, kad govorimo o moralnom hazardu, napomenut ćemo, da kod banke postoje dvije strane sklapanja poslova, dok u bankarstvu postoje tri strane, jer banka kao posrednik djeluje kod onih koji imaju manje sredstava i kod onih sa povećanim brojem sredstava.“⁷

Zbog toga kreditori obustavljaju plasman sredstava u kredite čime su nerijetko pogođeni i potencijalni klijenti koji nisu skloni moralnom hazardu.⁸

Iz rečenoga vidljivo je kako problem moralnog hazarda nastaje zbog asimetrije informacija nakon transakcije. Zaključno ovom dijelu, moguće je reći, kako banke imaju izrazito važnu ulogu u financijskom sustavu bilo koje države jer pružaju usluge

⁴ Babić, M., Makroekonomija, Mate, Zagreb, petnaesto dopunjeno i izmijenjeno izdanje, 2007., str.146.

⁵ Mishkin, F.S., Ekonomija novca, bankarstva i financijskih tržišta, osmo izdanje, Zagreb, 2010., str. 35-36.

⁶ ibidem, str. 37.

⁷ Gregurek, M., Vidaković, N., Bankarsko poslovanje, Zagreb, 2013., str. 14-15.

⁸ ibidem, str. 30.

likvidnosti, promoviraju i provode dijeljenje rizika te rješavaju probleme s distribucijom informacija čime dopuštaju štedišama i zajmoprimcima iskorištavanje financijskih tržišta.

2.2. Djelatnost i funkcije banaka

U ovom dijelu teksta koji slijedi opisati će se djelatnost i funkcije poslovnih banaka. Naglasak je stavljen na poslovnim bankama koje treba razlikovati od središnjih ili emisijskih banaka o kojima će biti kratko riječi na kraju ovog naslova, a koje same po sebi nisu predmet istraživanja ovog rada. Dakle, poslovne banke moguće je definirati kao depozitne ustanove koje su relativno neograničene u svojoj mogućnosti odobravanja poslovnih zajmova i kojima je zakonski dopušteno izdavati čekovne račune.⁹ „Predstavljaju bitnu ulogu na financijskom tržištu, odnosno predstavljaju poveznicu između tržišta novca i tržišta kapitala. Osnovne funkcije vezano za bankarsko poslovanje su: funkcija kreditiranja, mjenjačka funkcija te funkcija primanja i prijenosa depozita.“¹⁰

Kako bi se uopće razumjela djelatnost poslovnih banaka prvenstveno valja analizirati njihovu bilancu, popis aktive i pasive banke. Bilanca poslovne banke predstavlja izvor sredstava banke (pasiva) te upotrebe zbog koje se one koriste (aktiva). Banke dolaze do sredstava zaduživanjem ili izdavanjem drugih obveza poput depozita, a zatim koriste ta sredstva kako bi došle do imovine kao što su vrijednosnice ili krediti. Dobit se ostvaruje na način da banke naplaćuju višu kamatu na vrijednosnice i kredite od troškova koje imaju na osnovu obveza.¹¹

⁹ Miller, R. L., VanHoose, D. D., op.cit., str. 120.

¹⁰ Cingula, M., Čalopa, M. K., Financijske institucije i tržište kapitala, Fakultet organizacije i informatike, Varaždin, 2009., str. 34.

¹¹ Mishkin, F. S., op.cit., str. 219.

Prema bilančnom pristupu osnovnu djelatnost ili osnovne poslove banaka moguće je svrstati u tri kategorije¹²:

- pasivne (kratkoročne),
- aktivne (kratkoročne)
- i neutralne poslove.

U nastavku teksta pasivni i aktivni poslovi banke biti će detaljnije analizirani.

Pasivni poslovi banke predstavljaju, one poslove kojima banka dolazi do potrebnih sredstava (prodajom depozita), odnosno gdje se banka javlja kao dužnik. S druge strane, aktivni poslovi su oni, u kojima se banka pojavljuje kao vjerovnik (naplaćivanjem kamate).¹³ Pasivni (kratkoročni) poslovi banke izrazito su bitni za bankarsko poslovanje budući da putem njih, banka dolazi do sredstava potrebnih za svoje poslovanje. Najvažniji pasivni poslovi banke su depozitni poslovi, u koje se ubrajaju: ulozi na štednju, novčani polog te čekovni i žiro depoziti.

Uloge na štednju karakterizira relativna stabilnost, ukoliko je financijsko tržište u normalnim političko-ekonomskim prilikama. S druge strane, novčani polog predstavlja povremeno polaganje novčane sume, koju vlasnici redovito i u kratkom roku povlače. Čekovni i žiro depoziti, koji se ujedno nazivaju i kontokorentni ulozi, čine sredstva gospodarskih organizacija, ustanova i stanovništva koji se svakodnevno prilijevaju u banku, u svrhu obavljanja tekućih plaćanja.¹⁴

Aktivni (kratkoročni) poslovi su poslovi kojima banka plasira prikupljena sredstva, odnosno kako je već rečeno gdje je ona vjerovnik.

¹² Gregurek, M., Vidaković, N., Bankarsko poslovanje, Zagreb, 2013., str. 19.

¹³ Babić, M., Makroekonomija, Mate, Zagreb, 2007., str. 338.

¹⁴ Perišin, I., Šokman, A., Lovrinović, I., Monetarna politika, Fakultet ekonomije i turizma "Dr. Mijo Mirković", Pula, 2001., str. 265.

U najvažnije aktivne poslove banke spadaju¹⁵:

- Kontokorentni krediti – predstavljaju kredite po tekućem računu, odnosno kredite koje banka odobrava klijentu preko njegovog tekućeg računa. Ovi krediti najvažnija su vrsta kratkoročnog kreditiranja, a bankama donose najveći i najstabilniji prihod,
- Eskontni krediti – predstavljaju jedan od najstarijih te najsigurnijih poslova kreditnih banaka, a odnose se na kredite na osnovi mjenice. Odobravaju se na kraće vremensko razdoblje. Dakle, mjenica se isplaćuje prije njezina dospijea po odbitku kamate.
- Lombardni krediti – predstavljaju kredite na osnovu zaloga pokretnih stvari ili bilo kojih drugih vrijednosnica, osim mjenice. Naziv potječe po talijanskoj pokrajini Lombardiji. To su kratkoročni krediti sa rokom dospijea do jedne godine.
- Akceptni krediti – predstavljaju kredite koje banka daje akceptirajući mjenicu svog komitenta kako bi se ona brže realizirala. Za akcept, banka naplaćuje određenu proviziju, a akceptiranjem mjenice banka postaje glavni mjenični dužnik.
- Rambursni krediti – predstavlja vrstu akceptnog kredita koji se često primjenjuje u vanjskoj trgovini, prvenstveno u međunarodnim poslovima. To je kratkoročni kredit koji se primjenjuje prilikom plaćanja uvoza ili izvoza prekomorskih zemalja.

Osim aktivnih i pasivnih u bankarske poslove ubrajaju se i neutralni poslovi. Neutralni poslovi banke obuhvaćaju poslove u kojima banka ima ulogu komisionara, pa se zbog toga ujedno nazivaju i komisioni poslovi. „Smatraju ih obično najbrojnijim poslovima banaka, a najpoznatiji su poslovi platnog prometa te komisijski, mandatni i mjenjački poslovi.”¹⁶

¹⁵ ibidem, str. 266.

¹⁶ Gregurek, M., Vidaković, N., Bankarsko poslovanje, Zagreb, 2013., str. 19.

Drugim riječima u neutralne bankarske poslove, spadaju svi oni poslovi gdje banka nije niti dužnik niti vjerovnik, a najčešće se to odnosi na poslove platnog prometa kao što su: otvaranje i vođenje računa sudionika, vođenje registra računa sudionika, primitak i provjera ispravnosti naloga za plaćanje, obrada podataka iz naloga za plaćanje, obavljanje uplata i isplata gotovog novca, knjiženje platnih transakcija na računima, slanje i primitak platnih transakcija u sustave za obračun međubankovnih plaćanja, vođenje evidencije o redosljedu plaćanja te drugih propisanih evidencija, izvještavanje sudionika – imatelja računa o stanju i promjenama na njihovim računima i pohrana i čuvanje dokumentacije s podacima o platnom prometu.¹⁷

Osim navedenih poslova, banka još obavlja i tzv. vlastite poslove, odnosno poslove koje obavlja na vlastiti račun, te ne posluje sa klijentima. U tome se očitava i poduzetnička funkcija banke. Naime, banke se na tržištu pojavljuju kao i ostali poslovni subjekti, pa su u mogućnosti obavljati poslove na osnovu kojih mogu dodatno zaraditi. Ti poslovi su: kupovina i prodaja dionica na burzi, kupovina i prodaja deviza, trgovina vrijednosnih papira te svi ostali poslovi koji se ugovaraju u svoje ime i svoj račun.¹⁸

Već je na početku ovog dijela iznesena napomena kako poslovne ili komercijalne banke treba razlikovati od središnjih ili emisijskih banaka. No, budući da njihovo poslovanje karakterizira ovisnički odnos, u nastavku će se opisati djelatnost i funkcija središnjih banaka.

Središnje banke najvažniji su "igrači" na financijskom tržištu, a predstavljaju institucije zadužene za provođenje monetarne politike. Aktivnost središnje banke utječe na: iznos kredita, kamatne stope, ponudu novca, odnosno na sve što se odvija na financijskom tržištu. Kod nerazvijenog financijskog tržišta, središnja banka nema mogućnost da utječe na regulaciju količine novca u opticaju, te se ograničavanjem gotovine regulira rast novčanog optjecaja.¹⁹

¹⁷ http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2001_12_117_1952.html

¹⁸ Gregurek, M., Vidaković, N., Bankarsko poslovanje, Zagreb, 2013., str. 19.

¹⁹ Božina, L., Leko, V., Novac, bankarstvo i financijska tržišta, Zagreb, 2005., str. 12.

„U Republici Hrvatskoj ulogu središnje banke ima Hrvatska narodna banka (HNB). HNB je odgovorna, u okviru svojih prava i dužnosti, za stabilnost valute i za opću likvidnost plaćanja u zemlji i prema inozemstvu. Dobit njezinog poslovanja pripada državnom proračunu.“²⁰ „Položaj, prava i dužnosti Hrvatske narodne banke uređuju se zakonom.“²¹ Neke od funkcija Hrvatske narodne banke su: obavlja određene poslove za Republiku Hrvatsku, utvrđuje količinu novca u optjecaju i likvidnost banaka, obavlja sve poslove vezane za informacijski sustav, kontrolira banke, izdaje novčanice i kovani novac te utječe na regulaciju i likvidnost prilikom plaćanja prema inozemstvu.²²

Analiza funkcija središnjih banaka ujedno ukazuje i na njihovu važnost za gospodarstvo općenito.

Glavne funkcije središnjih banaka moguće je nabrojati²³:

- Funkcije kontrole izdavanja novčanica u zemlji.
- Funkcije kontroliranja financijskih institucija i financijskih tržišta – središnje banke reguliraju novčanu cirkulaciju, odnosno platni promet i njegovu likvidnost. Drugim riječima ove funkcije odnose se na poslove kojima središnja banka opskrbljuje gospodarstvo adekvatnom količinom novca te brine za njegovu likvidnost.
- Funkcije vođenja monetarne politike – središnje banke vode monetarnu politiku: promjenom uvjeta davanja kredita komercijalnim bankama, kupnjom i prodajom državnih obveznica, direktnom kontrolom kredita i određivanjem stope obvezne rezerve.
- Funkcije povezane s međunarodnim platnim prometom – središnje banke drže zlatne i devizne rezerve čime vode politiku međunarodne likvidnosti, odnosno osiguravaju dovoljno rezervi svjetskih platežnih sredstava.

²⁰ Hrvatska narodna banka – O HNB-u, dostupno na: <http://www.hnb.hr/o-hnb/ho-hnb.htm>

²¹ Ustav Republike Hrvatske, NN 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10.

²² Matić, B., Srb, V., Bankarstvo, Osijek, 2000., str. 62.

²³ Babić, M., op.cit., str. 339.

- Funkcije obavljanja bankarskih usluga – vlada drži državne depozite, zadovoljava potrebe kratkoročnog zaduživanja države prodajom državnih obveznica i upravlja cjelokupnim državnim zaduženjem.
- Funkcije bankara svim bankama – središnje banke primaju depozite od ostalih banaka te im daju zajmove.

Iz opisa djelatnosti i funkcija poslovnih, odnosno komercijalnih banaka i središnjih banaka moguće je uočiti neke bitne razlike između njih, a koje su prikazane u tablici 1.

Tabela 1.: Komparativni prikaz karakteristika poslovnih i središnjih banaka

Karakteristike	Poslovne banke	Središnje banke
Likvidnost	Mogućnost nelikvidnosti	Nemogućnost nelikvidnosti
Pasiva/Aktiva	Pasiva određuje aktivu	Aktiva određuje pasivu
Emitiranje novca	Sekundarna emisija novaca	Primarna emisija novaca
Transakcije	Kratkoročne i dugoročne	Kratkoročne
Klijenti	Svi	Banke, štedionice i država
Cilj poslovanja	Profit	Stabilnost financijskog sustava

Izvor: Autor teksta, prema: Perišin, I., Šokman, A., Lovrinović, I., Monetarna politika, Pula: Fakultet ekonomije i turizma "Dr. Mijo Mirković", 2001., str. 272.

Iz tablice 1. moguće je uočiti kako je prva i osnovna razlika između poslovnih i središnjih banaka ta, da središnje banke za razliku od poslovnih, ne mogu biti nelikvidne. Razlog nelikvidnosti je taj što središnja banka sama proizvodi novac. Obzirom da sve poslovne banke imaju otvoren račun kod središnje banke, središnja banka utječe na njihovo poslovanje, te samim time i na likvidnost banke.

Druga razlika je ta, što središnja banka obavlja isključivo primarnu emisiju novca, jer je jedina za to ovlaštena. Primarna emisija novca se obavlja, kupnjom vrijednosnih papira, otkupom deviza od stranih središnjih banaka te odobravanjem kredita poslovnim bankama. Poslovne banke emitiraju novac sekundarnom emisijom, te time utječu na povećanje količine novca u optjecaju.

Također, poslovne banke obavljaju kratkoročne i dugoročne transakcije te joj klijeti mogu biti svi. Središnje banke ne smiju obavljati dugoročne transakcije, a klijenti su joj druge banke, štedionice i država.

Kao posljednja razlika između ovih banaka nameće se cilj njihova poslovanja. Cilj poslovanja središnje banke je ta, da ima mogućnost na svjetskom tržištu kupovati i prodavati vrijednosne papire (u Republici Hrvatskoj to je HNB – Hrvatska narodna banka), te na taj način održava financijsku stabilnost, dok je kod poslovnih banaka prvenstveno cilj i svrha stvaranje profita.

2.3. Regulacija banaka

Budući da je tema ovog rada povezanost banaka i gospodarskog rasta, analiza regulacija banaka neizostavna je stavka u razumijevanju tog odnosa. Obzirom da je bankarski sektor općenito izložen riziku poslovanja koji se nikada u potpunosti ne može izbjeći, regulacija i nadzor banaka od izrazitog je značaja za osiguranje stabilnog bankarskog sustava.

Regulatorne agencije su odgovorne za stanje u bankama te drugim financijskim poduzećima. Zadatak im je da, na najefikasniji način zaštite klijente, te ostvare njihovo povjerenje u sustav poslovanja, kao i same institucije. Glavni zadaci regulatorne agencije su da: reguliraju poslovanje, odlučuju o otvaranju podružnica, odgovaraju za prikupljanje te odlučuju o poslovnim informacijama i sl.²⁴ Regulacija i nadzor banaka pridonosi stabilnom funkcioniranju cjelokupnog bankarskog sustava.

²⁴ Hudgins, C., P., Rose, S., P., Upravljanje bankama i financijske usluge, osmo izdanje, Mate, Zagreb, 2015., str. 30-33.

Zaštitom bankarskog sustava, ujedno se štiti cijelo gospodarstvo, koje neizbježno snosi posljedice bankarskih kriza. No, valja napomenuti kako se regulacijom banaka ne može u potpunosti osigurati njihova stabilnost.²⁵

Prema tome, moglo bi se reći kako krajnji cilj regulacije i nadzor banaka nije sprječavanje krize, već sprječavanje i ublažavanje posljedica koje krize imaju na bankarski sektor, njezine vjerovnike i na samo gospodarstvo.

Kada se govori o regulaciji bankarskog poslovanja, nije moguće ne spomenuti međunarodne strukture koje kreiraju standarde za bankarsko poslovanje. Prvenstveno banku za međunarodna poravnanja (eng. Bank for International Settlements, BIS) osnovanu 1930. godine u Baselu. Bitni zadaci su joj: olakšana suradnja između središnjih banaka, uloga posredništva u međunarodnim financijskim operacijama, te analiza financijskih problema s kojima se susreću središnja banka i financijski nadzorna tijela. S obzirom na rečeno u dijelu teksta koji slijedi detaljno će se analizirati međunarodni standardi kontrole banaka te mehanizmi za njihovu primjenu.²⁶

Institucija koja u svjetskim razmjerima ima najznačajniju ulogu u kreiranju međunarodnih standarda kontrole banaka je Baselski odbor (engl. Basel Committee on Banking Supervision - BCBS).²⁷ Osnovan je 1974. godine nakon naftnog šoka te kraha njemačke banke Bankhaus Herstatt i kraha američke banke Franklin National Bank. Sporazum je osnovan od strane guvernera središnjih banaka tzv. Grupe deset zemalja (G-10).²⁸

²⁵ Miletić, I., Nadzor banaka i stabilnost bankarskog sustava, Ekonomska istraživanja, Vol.21 No.3, 2008., str. 54.

²⁶ Andrijanić, I., Gregurek, M., Merkaš, Z., Upravljanje poslovnim rizicima, Zagreb, 2016., str. 338.

²⁷ Banka za međunarodna poravnanja (BIS) osnovana je međunarodna organizacija osnovana 1930. godine od strane središnjih banaka Belgije, Francuske, Njemačke, Italije, Japana, Velike Britanije te grupe banaka Sjedinjenih Američkih Država. Inicijativa za osnivanjem organizacije koja će biti forum za konzultacije, suradnju i razmjenu informacija među središnjim bankama pokrenuta je, iako je kao takva postojala već 20-tih godina prošlog stoljeća, tek problemom ratnih odšteta proizašlih iz Prvog Svjetskog rata. Za daljnje čitanje vidi na: Bank for International Settlements – History., dostupno na: <https://www.bis.org/about/history.htm>

²⁸ BankforInternationalSettlements–BISChronology., dostupno na: <https://www.bis.org/about/chronology/1970-1979.htm>

Danas broji članstvo od 27 zemalja, a to su: Argentina, Australija, Belgija, Brazil, Kanada, Kina, Francuska, Njemačka, Hong Kong (SAR), India, Indonezija, Italija, Japan, Koreja, Luksemburg, Meksiko, Nizozemska, Rusija, Saudijska Arabija, Singapur, Južnoafrička Republika, Španjolska, Švedska, Švicarska, Turska, Velika Britanija i Sjedinjene Američke Države.²⁹

Kao ključne aktivnosti Baselskog sporazuma navode se slijedeće aktivnosti³⁰:

- razmjena informacija o kretanjima u bankovnom sektoru i financijskom tržištu u svrhu identificiranja tekućih ili prijetećih rizika globalnom financijskom sustavu,
- razmjenu nadzornih pitanja, pristupa i tehnika za promicanje zajedničkog razumijevanja i poboljšanja prekogranične suradnje,
- uspostavljanje i promicanje globalnih standarda za regulaciju i nadzor banaka,
- rješavanje regulatornih i nadzornih pitanja koja predstavljaju rizik za financijsku stabilnost,
- praćenje provedbe standarda Komiteta u zemljama članicama i izvan nje s ciljem osiguranja njihove pravodobne, dosljedne i učinkovite provedbe,
- savjetovanje sa središnjim bankama i nadzornim tijelima banaka koje nisu članice Komiteta u svrhu kvalitetnijeg oblikovanja politike Komiteta te jačanje provedba standarda izvan članica Komiteta i
- koordiniranje i suradnja s drugim tijelima za uspostavljanje standarda financijskog sektora i međunarodnih tijela, osobito uključenih u promociju financijske stabilnosti.

²⁹ Basel Committee on Banking Supervision – About the Basel Committee, Bank for International Settlements, dostupno na: <https://www.bis.org/bcbs/about.htm>

³⁰ Basel Committee on Banking Supervision – Charter, 2013, str. 1, Bank for International Settlements, dostupno na: <https://www.bis.org/bcbs/charter.pdf>

Propisi Komiteta pravno su obvezujući jedino kada se, u okviru nacionalnog zakonodavstva, usvoje u određenoj zemlji.³¹ Tijekom godina doneseni su u različitim formama, a od velikog broja dokumenata, studija i preporuka, osobito se izdvajaju tri osnovna stupa, odnosno Baselski sporazum I, II i III.

„Tri osnovna stupa Baselskog sporazuma su,³²:

- nadzor nad bankama,
- disciplina tržišta i
- minimalni kapitalni zahtjevi

U slijedećem dijelu teksta svaki od navedenih sporazuma biti će zasebno opisan i analiziran.

Basel I

Ubrzo nakon sastavljanja Baselskog komiteta, članice komiteta počele su razmatrati uvođenje formalnih standarda kojima bi se regulirala kapitalizacija banaka koje posluju na međunarodnoj razini. Nakon šest godina vijećanja, točnije 1988. godine članice Komiteta donijele su dokument za Međunarodnu konvergenciju kapitalnih mjerenja i kapitalnih standarda, službeno poznat kao Basel I. Glavna značajka Basela I je, činjenica da je taj dokument dao definiciju jamstvenog kapitala i okvir kako jamstveni kapital treba pokrivati 8% rizika. Ovaj sporazum imao je izrazito pozitivan učinak na visinu kapitala banaka, odnosno zaustavio je negativan trend smanjivanja te doveo do povećanja kapitala banaka. Ipak, tijekom vremena pokazalo se kako je Basel I neuspješno odgovorio na brojna bitna pitanja, te su upućene brojne kritike. Zbog brojnih kritika, ovaj sporazum uvelike je izmijenjen 1996. godine, kada su unutar njega implementirani kapitalni zahtjevi za tržišne rizike.³³

³¹ Republika Hrvatska, odnosno Hrvatska narodna banka (HNB) članica je BIS-a i zakonski je usvojila propise Baselskog komiteta. Prema tome, za nju su navedeni propisi i preporuke pravno obvezujući.

³² Gregurek, M., Vidaković, N., Bankarsko poslovanje, Zagreb, 2013., str. 384-385.

³³ Balin, B. J., Basel I, Basel II, and Emerging Markets: A Nontechnical Analysis, JScholarships,

Republika Hrvatska uskladila je svoju regulativu s postavkama Basela I čija je primjena započela od 2004. godine. Suvremeno poslovanje poboljšalo je postavljanje kapitalnih zahtjeva kod operativnog, tržišnog i kreditnog rizika.³⁴

Basel II

Basel II predstavlja novi koncept izračunavanja adekvatnosti kapitala banke te nova pravila u upravljanju rizicima kojima je banka u svom poslovanju izložena. Drugim riječima, osnovni cilj Baselskog dokumenta na mikro razini, je usklađivanje strategije rizika i vlastitog kapitala banaka, a na makro razini, održavanje sigurnosti i stabilnosti međunarodnog bankovnog sustava.³⁵ Basel II je specifičan po tome što su prvi put predstavljeni kapitalni zahtjevi za operativni rizik. „Odnosno Basel II daje mogućnost bankama da izaberu između nekoliko ponuđenih pristupa, mjerenja kapitalnih zahtjeva za pokriće operativnog i kreditnog rizika.“³⁶

„Tri stupa Basela II su,“³⁷:

- minimalni kapitalni zahtjevi (to je ona vrijednost kapital koju svaka banka mora imati da se izbjegnu neočekivani gubici),
- nadzor adekvatnosti kapitala (prenizak kapital dovodi do ugrožavanja depozitara, te vjerojatno i do bankrota, dok visok kapital može dovesti do ugrožavanja poslovanja) i
- pojačano informiranje javnosti o stvarnom financijskom stanju svake banke, odnosno tržišna disciplina

Možemo zaključiti da Basel II nudi bankama nova pravila u upravljanju rizicima kojima je banka izložena.

str.3-6,dostupno

na:<https://jscholarship.library.jhu.edu/bitstream/handle/1774.2/32826/Basel%20I,%20Basel%20II,%20and%20Emerging%20Markets%20a%20Nontechnical%20Analysis052008.pdf>

³⁴ Andrijanić, I., Gregurek, M., Merkaš, Z., Upravljanje poslovnim rizicima, Zagreb, 2016., str. 338-340.

³⁵ Dorić, K., Konzekvencije Baselskog sporazuma o kapitalu (Basel II) na poslovanje poduzeća u Hrvatskoj, Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, godina 8, br. 1., 2010., str. 42.

³⁶ Novokmet, A. K., Kontrovezne regulacije banaka kroz kapitalne zahtjeve, pregledni članak, str. 159.

³⁷ Hudgins, C., P., Rose, S., P., Upravljanje bankama i financijske usluge, osmo izdanje, Mate, Zagreb, 2015., str. 497.

Basel III

Basel III u odnosu na Basel II je unio neke novitete, primjerice redoviti i dopunski kapital, te se usredotočio na vlasnike banaka da veću pozornost pridaju upravljanju imovinom, obvezama te kapitalom banaka.

Basel III predstavlja sveobuhvatan paket reformskih mjera kojima bi se trebala pojačati financijska regulativa.³⁸

Podijeljen je u dvije velike cjeline koje analiziraju kapital i likvidnost te je u tom smislu Basel III nadogradnja postojećem Basel II sporazumu.³⁹ Potpuna primjena ovog sporazuma trebala bi utjecati na značajno povećanje kvalitetnog kapitala banaka te povećanja razine minimalnog kapitala i smanjenja sistemskog rizika. Bit Basela III je omogućavanje regulatorima pro aktivno upravljanje kapitaliziranošću sustava tijekom različitih faza ekonomskog ciklusa.⁴⁰

Umjesto zaključka na kraju ovog dijela moguće je postaviti usporedni prikaz navedenih dokumenata. Naime, nedostaci prvog Baselskog sporazuma očituju se u činjenici kako je on u potpunosti zanemario operativni rizik, rizik zemlje i rizik likvidnosti, fokusirajući se isključivo na kreditni rizik. U tom smislu, potreba za stvaranjem novog sporazuma, odnosno Basela II bila je i više nego nužna. „Značajna razlika je, veća osjetljivost na kreditni rizik Basela II u odnosu na Basel I, odnosno kod Basela I, minimalni kapitalni zahtjevi su isti za većinu vrsta kredita dok se kod Basela II kapitalni zahtjevi znatno razlikuju.“⁴¹

Upravo je taj sporazum obuhvatio sve rizike kojima je banka tijekom svog poslovanja izložena, ponudivši različite pristupe koje svaka banka može koristiti ovisno o svom "rizičnom profilu".

³⁸ Andrijanić, I., Gregurek, M., Merkaš, Z., Upravljanje poslovnim rizicima, Zagreb, 2016., str. 345

³⁹ Basel Committee on Banking Supervision – Basel III, dostupno na: <https://www.bis.org/bcbs/basel3.htm>

⁴⁰ Tominac, S. B., Dashofer, V., Pregled Basela III i moguć utjecaj na hrvatski bankovni sustav, Knjižnica za računovođe, dostupno na: <http://www.racunovodja.hr/pregled-basela-iii-i-mogu-c-utjecaj-na-hrvatski-bankovni-sustav>

⁴¹ Hudgins, C., P., Rose, S., P., Upravljanje bankama i financijske usluge, osmo izdanje, Mate, Zagreb, 2015., str. 497- 499.

Iako je Basel II izrazito temeljit i složen dokument, potreba za Baselom III javila se kao odgovor na financijske krize koje su se događale od 2000. godine, pa nadalje. Taj dokument trebao bi ojačati kapitalne zahtjeve banaka povećanjem likvidnosti.

3. PRIVREDNI RAZVOJ I MODELI RASTA

Proučavanjem modernih ekonomskih teorija, moguće je zaključiti kako je razumijevanje privrednog razvoja jedan od „gorućih“ problema te znanosti. Upravo ovo poglavlje detaljno će analizirati pojam, teoriju i politiku privrednog razvoja. Osim toga analizirati će se gospodarska stabilnost i razvoj te modeli privrednog rasta.

3.1. Pojam, teorija i politika privrednog razvoja

Privredni razvoj se mjeri stopom rasta realnog domaćeg proizvoda, te predstavlja cilj i bit funkcioniranja ukupne privrede.

Spomenut ćemo neke definicije privrednog razvoja⁴²:

- Privredni razvoj moguće je definirati i kao dinamični proces povećanja stupnja zadovoljenja ljudskih potreba.
- Privredni razvoj predstavlja ekspanziju potencijala bruto društvenog proizvoda i vitalan je za stanovništvo jedne zemlje, zato što u smislu rasta outputa per capita znači rast realnih nadnica i povećanja životnog standarda.

Nakon definiranja pojma "privredni razvoj" valja analizirati povijest teorija privrednog razvoja. Neke od najpoznatijih ranih teorija privrednog razvoja su: teorija T.R. Malthausa, teorija A. Smitha (iznesena u njegovom poznatom radu "The Wealth of Nations" iz 1776. godine), Weberova "protestantska etika", Schumpeterova teorija "kreativne destrukcije", Rostowa "dualna ekonomija" itd.⁴³

⁴² Babić, M., op.cit., str. 549.

⁴³ ibidem, str. 655.

Krajem prošlog stoljeća bile su osobito popularne tri teorije privrednog razvoja a to su:⁴⁴

- Zemljopisna (geografska) teorija – polazi od činjenice kako zemljopisni položaj utječe na ekonomsko stanje jedne zemlje. Ta teorija utemeljena je na činjenici kako je najviše siromašnih zemalja smješteno blizu ekvatora, dok su razvijenije zemlje smještene u umjerenom pojasu.
- Institucijska teorija – polazi od pretpostavke kako na ekonomsko stanje jedne zemlje utječe postojanje / nepostojanje dobrih institucija. Prema tome ekonomsko stanje neke zemlje određeno je ljudskim faktorom, a ne prirodnim.
- Globalistička teorija – teorija koja kreće od pretpostavke da je za ekonomsko blagostanje zemlje nužna globalizacija tržišta i liberalizacija tokova kapitala.

Ipak, niti jedna od navedenih teorija u potpunosti ne objašnjava privredni razvoj. Privredni razvoj puno je složeniji fenomen nego što je opisan u ovim modelima. Uloga teorija privrednog razvoja je davanje smjernica ekonomskoj politici koja na temelju toga treba pronaći najbolji put za razvoj privrede.

Pristupi politici razvoja mijenjali su se tijekom vremena, no općenito moguće je reći kako u politici privrednog razvoja dominiraju četiri temeljna problema s kojima se svaka država suočava⁴⁵:

- Akumulacija kapitala – najveće ograničenje privrednom razvoju je nedostatak fizičkog kapitala, odnosno infrastrukture. Kako bi se to ograničenje otklonilo potrebno je investiranje. Prema tome logično je zaključiti kako su investicije nužni faktor privrednog razvoja. Drugo ograničenje akumulacije kapitala svakako je devizno, koje ograničava uvoz kapitalnih dobara nerazvijenih zemalja. Posljednje ograničenje akumulacije kapitala je nedostatak ljudskog kapitala. Mnoga su istraživanja pokazala kako je upravo ljudski kapital najvažniji faktor privrednog razvoja.

⁴⁴ Babić, M., op.cit., str. 555.

⁴⁵ ibidem, str. 563-566.

- Promjene proizvodne strukture – odnosi se na transfer proizvodnje, a samim time i radnika u sektor koji ima veću graničnu produktivnost kako bi se povećala ukupna proizvodnja u privredi.
- Vanjska trgovina – vanjska trgovina predstavlja izrazito važan faktor u razvoju privrede. Naime, brojne studije pokazale su kako liberalizacija tržišta utječe na veću stopu rasta bruto domaćeg proizvoda i smanjenje stopa inflacije. Drugim riječima stabilan privredni rast uvjetovan je otvorenošću privrede.
- Uloga države i tržišta u procesu privrednog razvoja – država je ta, koja mora osigurati nužne pretpostavke privrednog razvoja kao što su: definiranje i zaštita prava vlasništva, red i sigurnost, učinkovit pravni, sudski i administrativni sustav, unutarnja i vanjska ravnoteža te zaštita okoliša.

Općenito govoreći upravo je država ta, odnosno politika koja provodi najvažniji faktor u privrednom razvoju. Kako bi se uopće omogućio razvoj privrede potrebno je osiguranje gospodarske stabilnosti. Kako i provođenjem koje politike, država utječe na gospodarsku stabilnost i razvoj, biti će riječi u dijelu rada koji slijedi.

3.2. Gospodarska stabilnost i razvoj

Kao što je već rečeno stabilizacija je preduvjet pokretanja privrednog razvoja, pa je prema tome njezin cilj postizanje stabilne privredne ravnoteže. „Nijedna privreda nije uvijek u stanju održati stabilnu ravnotežu, zbog stalnih promjena egzogenih varijabli.“ Pod stabilnom privrednom ravnotežom podrazumijeva se, sposobnost države, odnosno politike, da gospodarstvo vrati u stanje ravnoteže kad god on iz nje ispadne.⁴⁶ U tom smislu, moguće je reći kako na gospodarsku stabilnost izravno utječe praktično provođenje politike, prije svega monetarne i fiskalne politike.

Uloga monetarne i fiskalne politike u stabilizaciji gospodarstva detaljno će se analizirati u nastavku teksta.

⁴⁶ Babić, M., Makroekonomija, Mate., Zagreb, 2004., str. 561.

Monetarna politika, kao znanstvena disciplina, prije svega podrazumijeva proučavanje novčanog opticaja i novčanih kretanja. Pri tome se posebna pažnja posvećuje upravo mjerama i instrumentima reguliranja novčanog opticaja. Iako monetarna politika ima brojne zadatke i ciljeve, središnje mjesto zauzima omogućavanjem stabilnog gospodarstva i razvoja. Kako bi se to omogućilo potrebno je osigurati stabilnost nacionalne novčane valute kako bi gospodarstvo imalo stabilno mjerilo vrijednosti. S time je povezan i zadatak monetarne politike da utječe na međunarodnu vrijednost novca, odnosno na devizni tečaj nacionalne valute.⁴⁷

Zadatak provođenja monetarne politike pripada središnjoj banci jedne zemlje, pri čemu ona raspolaže određenim instrumentima kojima regulira količinu novca u opticaju i ukupnu likvidnost gospodarstva. Najvažniji instrumenti monetarne politike su: politika otvorenog tržišta, politika diskontne stope, politika obveznih rezervi, selektivna kreditna politika i kvantitativna kontrola kredita. „Instrumenti monetarne politike su skloni promjenama. Hrvatska narodna banka vremenom je nekoliko puta mijenjala visinu stope obvezne rezerve, visinu kamatnjaka na lombardni kredit i kredit za likvidnost te stopu održavanja minimalnih deviznih potraživanja.“⁴⁸

Politika otvorenog tržišta – pod pojmom "otvoreno tržište" misli se na tržište novca i kapitala, a operacije se odnose na kupnju ili prodaju imovine na financijskom tržištu. Jedno od najvažnijih "otvorenih tržišta" svakako je tržište državnih vrijednosnih papira na kojem država posredstvom agenata, a to je najčešće središnja banka, plasira svoje raznovrsne obveznice kako bi osigurala sredstva za financiranje manjka u proračunu. Državni vrijednosni papiri plasiraju se aukcijom na kojoj kao kupci sudjeluju banke i institucionalni investitori. Središnja banka provođenjem operacija utječe na likvidnost bankovnog sustava.⁴⁹ Smanjenje novca utječe na porast kamatne stope i smanjenja investicija. U slučaju da ih kupuje, znači da se želi potaknuti privredna aktivnost, čime se povećava količina novca u opticaju. Povećanjem novca u opticaju smanjuje se kamatna stopa i povećavaju se investicije.⁵⁰

⁴⁷ Perišin, I., Šokman, A., Monetarno-kreditna politika, Informator, Zagreb, 1992., str. 209.

⁴⁸ Lovrinović, I., Ivanov, M., Monetarna politika, RRIF, 2009., str. 254.

⁴⁹ <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/monetarna-politika/instrumenti/operacije-na-otvorenom-trzistu>

⁵⁰ Bujas, G., op.cit., str. 49.

Politika diskontne (eskontne) stope – diskontna stopa odnosi se na kamatnu stopu po kojoj središnja banka prima od poslovnih banaka robne mjenice ili druge vrijednosne papire na eskont.⁵¹ Promjene u visini diskontne stope stvaraju nepovoljne uvjete za refinanciranje banaka čime se utječe na kamatnu stopu, a samim time i na kretanje investicija, zaposlenosti i cijena. Iako je diskontna politika dugo bila najvažnije sredstvo monetarne i kreditne politike danas je, pod utjecajem razvoja financijskog tržišta, njezin utjecaj znatno umanjen.⁵²

Politika obveznih rezervi – ovaj instrument počeo se primjenjivati nakon Velike gospodarske krize 30-ih godina, a predstavlja obvezne rezerve u likvidnoj formi kojima središnja banka regulira kreditnu aktivnost ostalih banaka.

Rezerve likvidnosti dijele se na: primarne (gotovina u blagajnama, sredstva položena kod središnje banke, potraživanje od ostalih banaka i gotovinska sredstva) i sekundarne (mjenice i drugi vrijednosni papiri).⁵³ Dakle, obvezne rezerve određuju se kao stopa u odnosu na pojedine depozite u bankama koje se mora položiti u središnjoj banci čime se ograničava kreditna ekspanzija. Kada se ocijeni da je ona prevelika, podiže se stopa obveznih rezervi i obrnuto, kada se smanjuje tada se želi potaknuti kreditna aktivnost banaka.⁵⁴

Selektivna kreditna politika – predstavlja kontrolu upotrebe određenih sredstva kao i kontrolu likvidnosti banaka. Dakle, selektivna kreditna politika osigurava likvidnost i sigurnost sredstava odnosno dopunjuje mjere kvantitativne kontrole kreditne aktivnosti. „ Svaka država pomoću selektivne kreditne politike nastoji ostvariti: veću zaposlenost, i povećanje BDP-a (bruto domaćeg proizvoda).„⁵⁵ Kvantitativna kontrola kredita predstavlja direktno ograničenje količine kredita koje središnja banka može pripisati ostalim bankama, a primjenjuje se najčešće u nerazvijenim monetarnim sustavima. “Kvantitativna kontrola kredita se prvenstveno svodi na kontrolu likvidnosti kredita, njihovu namjenu i korištenje.“⁵⁶

⁵¹ Perišin, I., Šokman, A., op.cit., str. 181.

⁵² Bujas, G., op.cit., str. 51.

⁵³ Perišin, I., Šokman, A., Lovrinović, I., op.cit., str. 301.

⁵⁴ Bujas, G., op.cit., str. 52.

⁵⁵ Perišin, I., Šokman, A., Lovrinović, I., Monetarna politika, Pula: Fakultet ekonomije i turizma "Dr. Mijo Mirković", 2001., str. 304-305.

⁵⁶ ibidem, str. 304-305.

Fiskalna politika za razliku od monetarne politike predstavlja sustav koji se služi skupom instrumenata javnih prihoda i javnih rashoda u svrhu ostvarivanja cilja ekonomske politike.⁵⁷

Ulogu fiskalne politike moguće je promatrati kroz dva aspekta, a to su: utjecaj na stabilizaciju privrede i utjecaj na privredni rast. Fiskalna politika utječe na stabilizaciju privrede reguliranjem veličine javnih prihoda i rashoda. Jedan od glavnih preuvjeta privredne ravnoteže je kretanje obujma agregatne potražnje koja mora biti u skladu s kretanjem potencijalnog outputa.⁵⁸

Osim stabilizacije, fiskalna politika utječe i na privredni rast jer je ona u mogućnosti djelovati na veličinu i strukturu investicija, te na materijalne i ljudske resurse. Mjere koje koristi kako bi stimulirala akumulacije u privredi su: porezno usmjeravanje raspodjela dohotka i dobiti, porezno stimuliranje investicija, porezno stimuliranje ubrzane amortizacije, porezno stimuliranje štednje stanovništva i usmjeravanje njezine strukture, porezno stimuliranje izdvajanja dohotka za obrazovanje kadrova i znanstvena istraživanja, porezno tretiranje gubitka i posebne porezne stimulacije za uvoz kapitala.⁵⁹

Nakon analize utjecaja politike na razvoj gospodarstva u dijelu teksta koji slijedi biti će analiza modela gospodarskog rasta koji služi kao podloga za vođenje konkretne ekonomske politike.

3.3. Modeli rasta

Suvremena teorija ekonomskog razvoja u središte stavlja matematički uobličene modele rasta pomoću kojih se pokušava postaviti konzistentna teorija te pružiti osnova za praktičnu uporabu u kontekstu ekonomske politike. Postoje brojni modeli rasta. U radu će biti prikazana samo dva: Harrod-Domarov model rasta i neoklasični model rasta.

⁵⁷ Jurković, P., Fiskalna politika u ekonomskoj teoriji i praksi, Informator, Zagreb, 1989., str. 2.

⁵⁸ Bujas, G., op.cit., str. 54.

⁵⁹ Jurković, P., op.cit., str. 41.

Harrod-Domarov model pokazuje kako se puna zaposlenost dugoročno ostvaruje temeljem⁶⁰:

- Investiranjem cjelokupne štednje svake godine čime se održava uvjet izjednačavanja investicija i štednje ($I=S$) i osigurava efektivna potražnja koja je dovoljna za apsorpciju agregatne ponude.
- Stopa rasta proizvodnje mora biti jednaka stopi rasta radne snage uvećane za porast njezine produktivnosti kako bi se održala puna zaposlenost.

Harrod je u razvoju svog modela krenuo od slijedećih pretpostavki⁶¹:

- radna snaga raste prema stopi,
- porast realnog outputa (dohotka) per capita rezultira iz porasta radne snage i porasta proizvodnosti rada i
- raspoloživi realni kapital raste po istoj stopi po kojoj raste realni output (dohodak), što znači da je kapitalni koeficijent konstantan, pa prema tome i stopa štednje treba biti konstanta.

U svom modelu rasta Harrod razlikuje: neutralno tehničko-tehnološki progres (ne mijenja kapitalne koeficijente), radno-štedni tehničko-tehnološki progres (povećava vrijednost kapitalnih koeficijenata), kapitalno-štedni tehničko-tehnološki progres (smanjuje vrijednost kapitalnih koeficijenata).⁶²

Prema navedenim pretpostavkama moguće je zaključiti slijedeće o Harrodovom modelu rasta: kapital i rad moraju biti u fiksnom omjeru koji diktira tekuća tehnologija na način da je za proizvodnju jedinice društvenog proizvoda potrebna fiksna količina kapitala i fiksna količina rada.

⁶⁰ Babić, M., op.cit., str. 583.

⁶¹ Bujas, G., op.cit., str. 97.

⁶² Babić, M., Makroekonomija, Zagreb, Mate, 2007., str. 583-587.

Za razliku od Harroda E. Domar u svom modelu polazi od slijedećih pretpostavki⁶³:

- budući da generiraju tijekom dohotka koji povećava ukupnu potrošnju, investicije su te koje određuju porast proizvodnih kapaciteta i
- investicije su preduvjet za korištenje proizvodnih kapaciteta, budući da dugoročno povećavaju proizvodne kapacitete i jednake su povećanju kapitala.

Domarov se pristup razlikuje od Harrodova po tome što nigdje nisu eksplicitno spomenuti tehnološki zakoni i ukupna količina kapitala, već njegov model naglasak stavlja na dvostrukoj ulozi investicija.⁶⁴

Nestabilnost Harrod-Domarovog modela, odnosno problem održavanja stabilnosti proizlazi iz radikalnih pretpostavki na kojima je taj model utemeljen (pretpostavka o konstantnom kapitalnom koeficijentu). Upravo zbog toga N. Kaldor i R. M. Solow su razvili modele, koji su poznati kao neoklasični modeli rasta. Neoklasični model rasta temelji se na pretpostavci postojanja velikog broja proizvodnih procesa s jednakim brojem kapitalnih koeficijenata.⁶⁵

S obzirom na potrebe ovog rada od neoklasičnih modela biti će opisan samo onaj koji je uostalom i najpoznatiji, a to je Solowljev model rasta, kojeg je utemeljio Robert Solow 1956. godine. Solowljev model rasta, smatra se začetkom moderne teorije rasta, a u njegovom modelu, naglasak je na omogućavanju supstitucije između kapitala i rada u procesu proizvodnje. U razvoju svog modela rasta Solow je krenuo od nekoliko temeljnih pretpostavki, a to su: važnost elemenata (tehnologija, rad i kapital), savršena konkurencija, jednostavni funkcionalni oblici, i puna zaposlenost u gospodarstvu.⁶⁶ Odnosno Solowljev model odgovara nam na pitanja vezano za razinu proizvodnje po radniku. To je objašnjeno činjenicom kako kapital po radniku i proizvodnja po radniku rastu po jednakoj stopi (nula), pa rasta zapravo nema.⁶⁷

⁶³ Bujas, G., op.cit., str. 99.

⁶⁴ Brkić, L., Teorije rasta, konkurentna prednost zemalja i gospodarska politika, Društvena istraživanja, Vol. 3 No. 1, 1994., str. 108.

⁶⁵ Babić, M., op.cit., str. 603.

⁶⁶ Mervar, A., Esej o novijim doprinosima teoriji ekonomskog rasta, Izvorni znanstveni članak, Vol. 54, No. 3, , 2003., str. 370-372.

⁶⁷ Krueger, D., Makroekonomika, Sveučilište u Pennsylvaniji, 2009., str. 70.

4. ODNOS BANAKA I GOSPODARSKOG RASTA

Banke imaju izrazito važnu ulogu u procesu gospodarskog rasta te društvenog razvitka općenito. Jedan od temeljnih i najvažnijih bankarskih poslova svakako je kreditiranje ili raspoloživost kredita, obavljanje platnog prometa, pružanje štednih proizvoda, te posredno poticanje društvene kohezije. U dijelu rada koji slijedi analizirat će se teorija povezanosti financijskog razvitka i gospodarskog rasta.

Primarna funkcija banaka je prijenos sredstava od ljudi koji štede, do onih koji imaju priliku ostvariti produktivnu investiciju. Drugim riječima, banke mogu značajno utjecati na gospodarski rast povećavanjem količine i kvalitete ulaganja, odnosno povećavanjem učinkovitosti ulaganja. Primjerice kada je raspoloživost kredita smanjena, smanjuje se i potrošnja u ekonomiji te se nezaposlenost najčešće povećava. Osim toga, fluktuacije u dostupnosti i cijeni bankovnih kredita imaju brojne posljedice. Ukoliko su kamatne stope previsoke i cijena kredita će nužno morati biti viša, što može utjecati na pojavu inflacije.⁶⁸

Nakon analize odnosa banaka i gospodarskog rasta u dijelu rada koji slijedi analizirati će se prethodno navedena tvrdnja kako banke imaju važnu ulogu u prijenosu vladine politike (prije svega monetarne politike) na ostatak gospodarstva.

4.1. Monetarna politika i gospodarska stabilnost

U ovom dijelu razmatrati će se odnos između monetarne politike i gospodarske stabilnosti. Sam odnos monetarne politike i gospodarske stabilnosti moguće je analizirati kroz pregled političke ekonomije tijekom posljednjih nekoliko desetljeća. Naime, ekonomisti se nisu uvijek slagali oko uloge koju novac ima u ekonomiji.

Mnogi ekonomisti se još uvijek ne slažu oko tog pitanja, pa su tijekom vremena pod različitim okolnostima nastajali različiti modeli ekonomije.

⁶⁸ Sergeant, K., The Role of Commercial Banks in Financing Growth and Economic Development in Trinidad and Tobago and the Caribbean: a Perspective from the Royal Bank of Trinidad and Tobago, XXXIII Annual Monetary Studies Conference, 2011, str. 2., Caribbean Centre for Money and Finance, dostupno na: <http://ccmfuwi.org/files/publications/conference/786.pdf>

Klasični ekonomisti zastupali su „laissez faire“⁶⁹ mehanizam, odnosno stav prema kojem se kapitalizam shvaća kao samo regulirajući ekonomski sustav. Zastupnici klasične koncepcije smatrali su kako je najproduktivnija djelatnost pojedinca ako mu se omogući da slobodno ostvaruje svoje interese u konkurenciji s drugima. U skladu s time, smatralo se, kako se direktnom intervencijom države ne može pridonijeti unaprjeđenju ekonomske aktivnosti, jer se tržišna konkurencija sama po sebi diže na maksimum.⁷⁰

Međutim s vremenom je kapitalizam, odstupio od svog početnog razvojnog značaja, te je tržište postajalo sve više neuravnoteženo. To je osobito došlo do izražaja tridesetih godina nakon Velike gospodarske krize ili Velike depresije koja je u većini zemalja trajala od 1929.-1932. godine, osim u SAD-u koji je bio epicentar krize u kojem je ona trajala čitavo desetljeće. U vrijeme Velike depresije ekonomisti su, predvođeni John Maynard Keynesom, željeli uspostaviti novi ekonomski model o djelovanju privrede i utjecaju monetarne politike na gospodarstvo općenito, poznat kao Keynesijanska revolucija ili Keynesov "revolucionarni udar".⁷¹

Iz rečenoga je moguće zaključiti kako je novi ekonomski model, za razliku od klasičnog, smatrao kako monetarni faktor utječe na ravnotežu i neravnotežu, odnosno da se na njega treba djelovati jer se tako djeluje na gospodarstvo u cjelini, te da ravnoteža mora postojati kod nepotpune zaposlenosti.⁷²

Nakon Keynesa, Čikaška škola ili "monetarizam" na čelu sa Milton Friedmanom stvaraju novi ekonomski model koji se vraća tezama klasičnog modela. Friedman je smatrao kako monetarna politika jednim dijelom može biti učinkovita prema realnoj ekonomiji, odnosno može biti učinkovita samo na kratke staze.

⁶⁹ Prijevod ovog francuskog pojma doslovno bi značio "nemiješanje države u ekonomska pitanja". Ovaj pojam predstavlja devizu ekonomskog liberalizma, a znači: "Pustite neka svatko čini što želi i neka sve ide svojim tokom". Ova doktrina temelji se na zahtjevu eliminacije državne intervencije u gospodarske i tržišne tokove prepuštajući sve slobodnom djelovanju ekonomskih zakonitosti i neograničenoj tržišnoj konkurenciji.

⁷⁰ Perišin, I., Šokman, A., Lovrinović, I., op.cit., str. 150.

⁷¹ Miller, R. L., VanHoose, D. D., op.cit., str. 434.

⁷² Ekelund, R.B., Hebert, R.F., Povijest ekonomske teorije i metode, Mate, treće izdanje, 1997., str. 528.

Dugoročno gledano utjecaj monetarne politike na gospodarsku stabilnost u potpunosti je neutralan, a izaziva inflaciju.⁷³ Prema tom stajalištu moguće je zaključiti kako se monetarna politika ne treba miješati u realne tokove, jer će u konačnici uzrokovati više štete nego koristi.⁷⁴ Tijekom 1960. godine, makroekonomisti Philips, Samuelson i Solow su se posvetili analitičkoj strukturi te objašnjenju i utjecaju, ekonomske politike, u odnosu na fiskalnu politiku. „Philips je prikazao jasan prikaz između stope inflacije i nezaposlenosti, dok su dvije godine kasnije Samuelson i Solow kopirali Philipsovu krivulju te je iskoristili na primjeru Sjedinjenih Država.“⁷⁵ Danas većina zemalja, osobito onih razvijenih primjenjuje monetarnu koncepciju iako rasprave o primjeni odgovarajućeg modela u ekonomskoj zajednici ne prestaju. Još uvijek se vode temeljne rasprave o makroekonomiji. Polazište keynesijanske politike je, da je gospodarstvo nestabilno te sklono promjenama odnosno manipuliranjima, dok je polazište monetarista stabilno i samo regulacijsko gospodarstvo.⁷⁶

U dijelu rada koji slijedi analizirati će se teorije o pogledu, odnosu novca i gospodarske aktivnosti koji je izrazito bitna u razumijevanju odnosa monetarne politike i gospodarskog rasta.

4.2. Novac i gospodarska aktivnost

Odnos novca i gospodarske aktivnosti moguće je promatrati kroz tri temeljne koncepcije: monetarna koncepcija, nemonetarna koncepcija i kompleksno shvaćanje.⁷⁷ Kao što je moguće zaključiti ovo su dvije izrazito radikalne koncepcije, a između njih postoje još brojna shvaćanja koja ovisno o okolnostima, novcu pridaju manji ili veći značaj, te je koncepcije moguće svesti pod zajednički nazivnik kao kompleksno shvaćanje. U nastavku teksta navedene koncepcije biti će zasebno opisane.

⁷³ Dragojević Mijatović, A., Keynesov animal spirit. Filozofski aspekti učenja Johna Maynarda Keynesa o uzrocima ekonomskih kriza i opravdanju državne intervencije, Filozofska istraživanja, Vol.32 No.3-4, 2013., str. 559.

⁷⁴ Valja spomenuti kako se na ovu novo/staru klasičnu ekonomsku paradigmu naslanja i neoliberalni kapitalizam koji se temelji na slobodnom tržištu bez državne kontrole.

⁷⁵ Blanchard, O., Makroekonomija, Mate, Zagreb, 2005., str. 161-164.

⁷⁶ ibidem, str. 551.

⁷⁷ Ivačević, T., Perec, K., Osnove ekonomije, Visoka poslovna škola, Zagreb, 2017., str. 105.

Monetarna koncepcija

Monetarna koncepcija zastupa mišljenje kako monetarni faktori imaju najdominantniju ulogu u gospodarskom razvoju, odnosno njezini zastupnici smatraju kako novac ima dominantnu ulogu u gospodarskoj aktivnosti. Promjene koje su prisutne u novčanoj masi, određuju intenzitet gospodarskog razvoja.⁷⁸

Nemonetarna koncepcija

Nemonetarna koncepcija smatra kako novac ima sekundarnu ulogu u gospodarskoj aktivnosti. Novčana masa i ostali monetarni faktori ne određuju gospodarski (dakle, novac je neutralan) razvoj već su monetarna kretanja posljedica realnih gospodarskih kretanja (proizvodnja, zaposlenost, investicije i cijene). Radikalni oblici ove koncepcije osobito su bili zastupljeni u okviru klasične ekonomske teorije. Najjasnije stavove o nemonetarnoj koncepciji iznio je Jean Baptist Say. Sayov zakon tržišta kaže slijedeće: "ponuda kreira vlastitu potražnju" iz čega slijedi zaključak da privreda uvijek funkcionira uz punu zaposlenost i uz potencijalni proizvod.⁷⁹

Kompleksno shvaćanje

Kompleksno shvaćanje polazi od teze kako novčana masa nije glavni faktor gospodarskog razvitka, ali je uvjet potreban za stvaranje istog. Kompleksno shvaćanje uvelike je izraženo kod Keynesa koji odbacuje većinu postavki klasičnog ekonomskog modela. „Keynes je pobijao klasičnu ekonomsku teoriju po kojoj dio dohotka, koji ne odlazi na kupovanje potrošne robe, ide direktno u investicije, te da je tako novčana akumulacija jednaka realnoj akumulaciji.“⁸⁰

Temeljna misao kompleksnih shvaćanja utemeljena je na tezi nerazmjera sredstava za proizvodnju i sredstava za potrošnju, a taj nerazmjer izaziva gospodarsku krizu.

⁷⁸ ibidem, str. 105-106.

⁷⁹ Lovrinović, I., Ivanov, M., Novac i gospodarska aktivnost, Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, Vol.1 No.1, 2003., str. 24.

⁸⁰ Perišin, I., Šokman, A., Lovrinović, I., Monetarna politika, Pula: Fakultet ekonomije i turizma "Dr. Mijo Mirković", 2001., str. 161.

Iz te tvrdnje nameće se logičan zaključak kako je uloga države, odnosno monetarne politike u stvaranju spontane raspodjele dohotka između štednje i potrošnje (redistribucijom dohotka, fiskalnim mjerama, povećanjem rashoda i sl.).⁸¹

Zaključno ovom dijelu moguće je reći kako je, neovisno o teorijskim razilaženjima zadatak monetarne politike, osiguravanje razvoja i stabilnosti gospodarstva. U dijelu rada koji slijedi detaljno će se analizirati uloga, odnosno važnost kredita ili kreditiranja u ekonomskom i monetarnom smislu.

4.3. Ekonomsko i monetarno značenje kredita

U ovom dijelu kredit i kreditne operacije neće biti analizirane u tehničkom smislu već će se analizirati monetarno - ekonomsko značenje kredita. Odobravanjem kredita stvara se novac, a kredite odobravaju banke. Pitanja u vezi s procesom stvaranja kredita regulira monetarna, odnosno kreditno - monetarna politika. Monetarno - kreditna politika kao znanstvena disciplina proučava novčani opticaj i novčana kretanja pri čemu se posebna pozornost pridaje mjerama i instrumentima reguliranja novčanog opticaja.⁸² Zadatak provođenja monetarne politike pripada središnjoj banci svake zemlje, neovisno o njoj neovisnosti od države, odnosno vlade.⁸³

U suvremenom društvu, pod utjecajem globalizacije tržišta, kredit ima sve veće ekonomsko, ali i monetarno značenje. „Banke ostvaruju profit odobravanjem kredita“.⁸⁴ Odobravajući kredit (koji se provodi upisom u knjigu, a ne isplatom gotovine), gotovina koju banke imaju, ostaje u banci, a plaćanje se obavlja transferom s jednog računa na drugi radi čega ne dolazi do intervencija novčanica, odnosno gotovine. Dakle, banke mogu, pod uvjetom da postoji razvijeni bezgotovinski platni promet, kreditirati gospodarstvo znatno većim iznosom nego što su ga same primile u obliku depozita.⁸⁵

⁸¹ Perišin, I., Šokman, A., Lovrinović, I., op.cit., str. 162.

⁸² Perišin, I., Šokman, A., op.cit., str. 209.

⁸³ Bujas, G., op.cit., str. 49.

⁸⁴ Eakins, S. G., Mishkin, F. S., Financijska tržišta+institucije, četvrto izdanje, Mate, 2005., str. 405.

⁸⁵ Perišin, I., Šokman, A., Lovrinović, I., op.cit., str. 151.

Na taj način dolazi do procesa koji se zove multiplikacija depozita i kreditna ekspanzija, proces u kojem kredit stvara depozit o kojem će kasnije biti riječ.

Iako je klasični ekonomski model zastupao stav prema kojem krediti nemaju aktivno značenje u gospodarskom životu, suvremene ekonomske teorije itekako potvrđuju značenje kredita i to osobito u procesu reprodukcije i povećanja proizvodnje snage.⁸⁶

Zaključno ovom dijelu moguće je reći kako krediti i njihov učinak na proizvodnju i zaposlenost predstavljaju najvažniji iskaz uloge banaka u gospodarskom sustavu. Prethodno je rečeno kako banke mogu kreditirati gospodarstvo znatno većim iznosom nego što su ga same primile u obliku depozita, te da na taj način dolazi do procesa koji se zove multiplikacija depozita i kreditna ekspanzija. Taj proces detaljno će se analizirati u dijelu teksta koji slijedi.

4.4. Multiplikacija depozita i kreditna ekspanzija

Kreditni potencijal banke predstavlja svotu, koju banka može uložiti u razne vrste kredita i druge plasmane. Iako banke odobravaju razne vrste kredita u osnovi ih je sve moguće svesti na kredite koji se koriste tako da banka iznos odobrenog kredita doznačuje na žiro-račun klijenta te na kredite koji se koriste tako da banka plaća naloge zajmotražitelja u korist drugog klijenta koji je izvršio uslugu ili isporučio opremu korisniku kredita. Kreditnu multiplikaciju s jedne je strane moguće analizirati s motrišta bankarskog sustava u cjeline, tada se govori o makro multiplikaciji. S druge strane kreditnu multiplikaciju moguće je analizirati i sa motrišta pojedinačne banke, a onda se govori o mikro multiplikaciji.⁸⁷

Iz toga je moguće zaključiti kako banka davanjem kredita povećava svoje depozite. Upravo se taj proces odobravanja kredita koji posljedično utječe na stvaranje dodatnih depozita naziva kreditna multiplikacija.

⁸⁶ ibidem, str. 152.

⁸⁷ Jurman, A., Kreditna politika poslovnih banaka u funkciji učinkovite multiplikacije kredita i depozita, Ekonomska istraživanja, Vol.21 No.2, 2008., str. 17.

Svaka banka svjesna je kako će se jedan dio njezinog depozita povući u gotovini zbog čega ekspanzija kredita mora imati granicu kako bi banka osigurala svoju likvidnost.⁸⁸

Kada banke odobravaju devizni kredit, bitno je navesti da klijent banke mora napraviti FX transakciju (kupnju ili prodaju jedne valute za drugu, s dospijećem za dva radna dana od zaključenja transakcije), kako bi mogao koristiti kredit. Razlog tome je, što je u ekonomiji sredstvo plaćanja prvenstveno domaća valuta. Bez obzira u kojoj valuti se klijentu banke isplati, klijent je dužan prije upotrebe promijeniti sredstva u domaću valutu.⁸⁹

⁸⁸ Perišin, I., Šokman, A., Lovrinović, I., op.cit., str. 170.

⁸⁹ Vidaković, N., Monetarno-kreditna analiza, Zagreb, 2016.,str. 85.

ZAKLJUČAK

Temeljni cilj ovog rada bio je potvrđivanje, odnosno odbacivanje postavljene hipoteze: banke doprinose gospodarskom rastu. S obzirom na analize iznesene u radu moguće je reći kako postavljena hipoteza ipak nije potvrđena. Banke, kroz svoju elementarnu funkciju kreditiranja, potiču nove investicije, utječu na zapošljavanje i proizvodnju, odnosno jednim djelom utječu na gospodarski rast a drugim djelom na stvaranje profita banke, pa valja spomenuti da je procjena stabilnosti financijskog sustava od iznimne važnosti za svaku zemlju.

Tijekom cijelog rada se na direktan ili indirektan način analizirao gospodarski rast. Te mnogo napredniji modeli prilagođeni novim ekonomskim uvjetima. No, s obzirom na potrebe ovog rada analiza Harrod-Domar model i Solowljeva modela sasvim je dovoljna za shvaćanje važnosti modela rasta i njihove uloge u stvaranju ekonomske politike. Kao što je moguće zaključiti iz rada, da stabilan bankarski sustav, omogućuje normalno poslovanje financijskih institucija, te da je glavni cilj Basel sporazuma održavanje stabilnog gospodarskog rasta i financijska stabilnost.

Dakle, došli smo do zaključka kako gospodarska stabilnost i gospodarski rast nisu sinonimi ali su procesi koji stoje u uskoj vezi.

POPIS LITERATURE

Knjige i članci:

1. Andrijanić, I., Gregurek, M., Merkaš, Z., *Upravljanje poslovnim rizicima*, Zagreb, 2016.
2. Babić, M., *Makroekonomija*, Zagreb, Mate, 2007.
3. Blanchard, O., *Makroekonomija*, Zagreb, Mate, 2005.
4. Božina, L., Leko, V., *Novac, bankarstvo i financijska tržišta*, Zagreb, 2005.
5. Brkić, L., „Teorija rasta, konkurentna prednost zemalja i gospodarska politika“, *Društvena istraživanja*, vol. 3, no. 9, 1994, str. 107-120.
6. Bujas, G., *Stabilizacijom do gospodarskog rasta*, Zagreb, Mikrorad, 1998.
7. Cingula, M., Čalopa, M. K., *Financijske institucije i tržište kapitala*, Fakultet organizacije i informatike, Varaždin, 2009.
8. Dorić, K., „Konzekvencije Baselskog sporazuma o kapitalu (Basel II) na poslovanje poduzeća u Hrvatskoj“, *Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu*, vol. 8, no. 1, 2010, str. 41-63.
9. Dragojević Mijatović, A., „Keynesov animal spirit. Filozofski aspekti učenja Johna Maynarda Keynesa o uzrocima ekonomskih kriza i opravdanju državne intervencije“, *Filozofska istraživanja*, vol.32, no.3-4, str. 557-567, 2013.
10. Ekelund, R.B., Hebert, R.F., *Povijest ekonomske teorije i metode*, 3. izdanje. Zagreb, Mate, 1997.
11. Gregurek, M., Vidaković, N., *Bankarsko poslovanje*, Zagreb, 2013.
12. Hudgins, C., P., Rose, S., P., *Upravljanje bankama i financijske usluge*, 8. izdanje, Zagreb, Mate, 2015.

13. Ivačević, T., Perec, K., *Osnove ekonomije*, Zagreb: Visoka poslovna škola., 2017.
14. Jurković, P., *Fiskalna politika u ekonomskoj teoriji i praksi*, Zagreb, Informator, 1989.
15. Jurman, A., „Kreditna politika poslovnih banaka u funkciji učinkovite multiplikacije kredita i depozita“, *Ekonomska istraživanja*, vol. 21, no. 2, str. 16- 33, 2008.
16. Krueger, D., *Makroekonomika*, Sveučilište u Pennsylvaniji, 2009.
17. Lovrinović, I., Ivanov, M., „Novac i gospodarska aktivnost“, Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, vol.1, no. 1, str. 24-41, 2003.
18. Lovrinović, I., Ivanov, M., *Monetarna politika*, RRIF, 2009.
19. Matić, B., Srb, V., *Bankarstvo*, Osijek, 2000.
20. Mervar, A., „Esej o novijim doprinosima teoriji ekonomskog rasta“, *Izvorni znanstveni članak*, vol. 54, no. 3, str. 370-372, 2003.
21. Miletić, I., „Nadzor banaka i stabilnost bankarskog sustava“, *Ekonomska istraživanja*, vol.21, no.3, str. 43-56, 2008.
22. Miller, R.L., VanHoose, D. D. *Moderni novac i bankarstvo*, Zagreb, Mate, 1997.
23. Mishkin, F.S., *Ekonomija novca, bankarstva i financijskih institucija*, Zagreb, Mate, 2010.
24. Novokmet, A. K., *Kontrovezne regulacije banaka kroz kapitalne zahtjeve*, pregledni članak.
25. Perišin, I., Šokman, A., *Monetarno-kreditna politika*, Zagreb, Informator, 1992.
26. Perišin, I., Šokman, A., Lovrinović, I., *Monetarna politika*, Pula, Fakultet ekonomije i turizma "Dr. Mijo Mirković", 2001.

27. Samuelson, P. A., Nordhaus, W.D., *Ekonomija*, Zagreb, Mate, 2007.

28. Vidaković, N., *Monetarno-kreditna analiza*, Zagreb, 2016.

Internetske stranice:

1. Balin, B. J., Basel I, Basel II, and Emerging Markets: A Nontechnical Analysis, JScholarships, str.3-6. Dostupno na:
<https://jscholarship.library.jhu.edu/bitstream/handle/1774.2/32826/Basel%20I,%20Basel%20II,%20and%20Emerging%20Markets%20a%20Nontechnical%20Analysis052008.pdf> (pristupljeno 28. travanj 2017.).
2. Bank for International Settlements – BIS Chronology. Dostupno na:
<https://www.bis.org/about/chronology/1970-1979.htm>, (pristupljeno 28. travanj 2017).
3. Bank for International Settlements – History. Dostupno na:
<https://www.bis.org/about/history.htm> (pristupljeno 28. travanj 2017.).
4. Basel Committee on Banking Supervision – About the Basel Committee, Bank for International Settlements. Dostupno na:
<https://www.bis.org/bcbs/about.htm> (pristupljeno 28.travanj 2017.).
5. Basel Committee on Banking Supervision – Basel II. Dostupno na:
<http://www.bis.org/publ/bcbs128.htm> (pristupljeno 28.travanj 2017.).
6. Basel Committee on Banking Supervision – Basel III. Dostupno na:
<https://www.bis.org/bcbs/basel3.htm> (pristupljeno 15. travanj 2017.).
7. Basel Committee on Banking Supervision – Charter, 2013, str. 1, Bank for International Settlements. Dostupno na:
<https://www.bis.org/bcbs/charter.pdf> (pristupljeno 15. travanj 2017.).
8. Hrvatska narodna banka (HNB) – O Hrvatskoj narodnoj banci, Dostupno na:
<http://old.hnb.hr/o-hnb/h-opis-hnb.htm> (pristupljeno 15. lipanj 2017.).

9. Zakon o platnom prometu u zemlji, 2001, Dostupno na:
http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2001_12_117_1952.html
(pristupljeno 15. travanj 2017.).
10. Sergeant, K., The Role of Commercial Banks in Financing Growth and Economic Development in Trinidad and Tobago and the Caribbean: a Perspective from the Royal Bank of Trinidad and Tobago, XXXIII Annual Monetary Studies Conference, 2011, str. 2., Carribean Centre for Money and Finance. Dostupno na:
<http://ccmfuwi.org/files/publications/conference/786.pdf>, (pristupljeno 17. travanj 2017).
11. Tominac, S. B., Dashofer, V., Pregled Basela III i moguć utjecaj na hrvatski bankovni sustav, Knjižnica za računovođe. Dostupno na:
<http://www.racunovodja.hr/pregled-basela-iii-i-mogu-c-utjecaj-na-hrvatski-bankovni-sustav> (pristupljeno 06. travanj 2017.).
12. Operacije na otvorenom tržištu, 2016, Dostupno na:
<https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/monetarna-politika/instrumenti>
(pristupljeno 17. travanj 2017).

POPIS ILUSTRACIJA

Tabela 1.: Komparativni prikaz karakteristika poslovnih i centralnih banaka, str.9.

Sažetak – Banke i gospodarski rast

Hanja Bardak

Ovaj rad nam nastoji odgovoriti na pitanja, vezano za banke i njen utjecaj na gospodarstvo. Svrha rada je ukazati na funkciju i regulaciju banaka, te utjecaj monetarne i fiskalne politike na gospodarsku stabilnost. Cilj regulacije banaka je da se zaštiti bankarski sustav, te uklone posljedice bankarskih kriza.

Središnja banka je glavna odrednica svakog financijskog sustava, koja na različite načine nastoji održati stabilnost cijena. Iz tog razloga, predstaviti ćemo banku kao dio financijskog sustava, kako bi shvatili njenu važnost.

Prikazat će se odabir više modela rasta koji su se razvili kroz povijest, a na koja su utjecali razni ekonomisti. Polazišta ekonomskih stručnjaka su se razlikovala, iako su se većina složila oko temeljnih i najvažnijih ciljeva, a to su stabilne cijene i održivi razvoj.

Ključne riječi: regulacija banaka, monetarna i fiskalna politika, financijski sustav, ekonomski modeli rasta

Summary – Banks and economic growth

Hanja Bardak

This essay tries to answer questions related to banks and their impact on the economy. The purpose of this study is to point out the function and regulation of the banks, and the impact of monetary and fiscal policy on economic stability. The aim of bank regulation is to protect the banking system and mitigate the consequences of banking crises.

The central bank is the main determinant of every financial system, which in various ways strives to maintain price stability. For this reason, we will present the bank as a part of the financial system to understand its importance.

We will present a selection of several growth models that have been developed through the history, and which have been influenced by various economists. The economic experts' starting points differed, although the majority agreed on the fundamental and most important goals, which were stable prices and sustainable development.

Key words: regulations of banks, monetary and fiscal policy, financial system, economic growth models

